VIKIPEEDIA

Vanakreeka keel

See artikkel vajab toimetamist.
Palun aita artiklit toimetada (https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Vanakreeka_keel&action=edit). (Kuidas ja millal see märkus eemaldada?)

Vanakreeka keel (vanakreeka keeles ἡ Ἑλληνικὴ γλῶττα *hē Hellēnikē glōtta*) on keel, mida kasutati Vana-Kreekas ja tollasel kreeka kultuuri mõjualal, kreeka keele vanim, antiikaegne keeleaste.

Vanakreeka keele mõiste alla paigutatakse keelekujud ja murded, mida kasutati ajavahemikul kreeka kirja kasutuselevõtust (umbes 800 eKr) kuni hellenismiajastu alguseni (umbes 300 eKr) ning vähemalt kirjanduses antiikaja lõpuni (umbes 600 pKr). Klassikalise vanakreeka keele normiks peetakse kirjanduslikku Atika murret 5. ja 4. sajandil eKr, Sophoklese, Platoni ja Demosthenese keelt. Keeleastet alates umbes 600. aastast kuni 1453. aastani (Konstantinoopoli vallutamine Osmanite riigi poolt) nimetatakse keskkreeka keeleks ehk Bütsantsi kreeka keeleks; sellel on järjepidevus vana- ja keskkreeka keelega.

Vanakreeka keelel on kogu Õhtumaale oluline tähtsus. Ta on avaldanud tänapäeva kultuurile mõju ladina keele kaudu, mille keelealal ta oli oluline kultuurkeel, ja säilinud vanakreekakeelse ilukirjanduse, historiograafia, filosoofia ja teaduse kaudu. Uue Testamendi keelena on vanakreeka keel oluline kristlusele ja kristlikule teoloogiale. Tänapäeva keeltes, eriti Euroopa keeltes, on arvukalt otseselt või kaudselt vanakreeka keelest pärinevaid võõrsõnu, laensõnu ja tõlkelaene, mida kasutatakse eriti oskuskeeltes.Vana- ja keskkreeka keele (kuni 1453. aastani) ISO 639 keelekood on grc.

Sisukord

Keelenäide
Keelesugulus ja substraat
Keeleastmed
Murded
Vaata ka
Viited

Keelenäide

0:00 / 0:00

(1) *Originaal:*	πεπεισμένος	δὲ	πειρῶμαι	καὶ	τοὺς	ἄλλους	πείθειν	ὅτι	τούτου	τοῦ	κτήματος
(2) *Transkriptsioon:*	pepeismenos	de	peirōmai	kai	tous	allous	peithein	hoti	toutou	tou	ktēmatos
(3) *IPA:*	pepeːzménos	dè	peːrɔ̂ːmai	kaì	tòːs	álːoːs	péːtʰeːn	hóti	tóːtoː	tôː	ktɛːmatos
(4) *Reaalune:*	veendununa	niisiis	püüan	ka		teisi	veenda	et	selle		vara

(1)	τῇ	ἀνθρωπείᾳ	φύσει	συνεργὸν	ἀμείνω	ἔρωτος	οὐκ	ἄν τις	ῥᾳδίως	λάβοι.
(2)	tē	anthrōpeia	physei	synergon	ameinō	Erōtos	ouk	an tis	rhadiōs	laboi.
(3)	tɛ̂ːi̯	antʰrɔːpéːaːi̯	pʰýseː	synergòn	amémːnɔː	érɔːtos	oːk	án tis	rʰaːi̯díɔːs	láboi}
(4)		inim-	loomusele	abimeest	paremat	Erosest	ei	keegi	vaevata	võib saada

Tõlge: "Ise veendununa püüan ma ka teisi veenda, et selle vara saamiseks võib vaevalt leida inimloomusele paremat abimeest kui Eros." (Platon, *Pidusöök*)[1]

Keelesugulus ja substraat

Vanakreeka keel kuulub indoeuroopa keelte hulka ning pärineb seega indoeuroopa algkeelest, mis tõenäoliselt 3. aastatuhandel eKr hargnes praegu tuntud harudeks. Vanakreeka keel (koos hilisemate keeleastmetega) erineb kõigist teistest indoeuroopa keelkonna keeltest häälikuliselt ja sõnavara poolest nii märgatavalt, et see paigutatakse eraldi keelerühma ning räägitakse "kreekaeelsete" keeleastmete substraadi tugevast mõjust kreeka keelekujudele.[2] Kreeka keel paigutatakse mõnikord koos früügia keele ja armeenia keelega (mõnikord ka albaania keelega) paleobalkani keelte hulka, millel oletatakse kunagist keeleühtsust. Täheldatud on, et kreeka keelel on kõige rohkem ühist armeenia keelega, nii et on välja pakutud kreeka-armeenia hüpotees (st nendel keeltel on olnud ühine eellane).

Uurijad oletavad, et paljud kreeka keele mitteindoeuroopa sõnad (näiteks θάλασσα (*thalassa*; 'meri') ja νῆσος (*nēsos*; 'saar') pärinevad keelest või keeltest, mida kõnelesid Kreeka elanikud enne indoeuroopa rahvaste saabumist umbes 2000 eKr; neid keeli nimetatakse ka Egeuse keelteks. Kreekaeelset elanikkonda nimetati Vana-Kreekas pelasgideks (Πελασγοί (Pelasgoi)).[3][4] Kindlasti mõjutasid varajast kreeka keelt ka Kreetal varem kõneldud minose keel ja eteokreeta keel.[1]

Martin Bernal pooldas vaieldavat teesi, et paljud ebaselge või mitteindoeuroopa päritoluga kreeka sõnad on semi päritolu.[5]

Keeleastmed

Vanakreeka keel jaguneb arenguetappide järgi mükeene, klassikaliseks ja hellenistlikuks.

Murded

Peamised vanakreeka murderühmad olid Joonia-Atika, Arkaadia-Küprose, Loode-Kreeka, Aioolia ja Dooria.

Vaata ka

- kreeka keel
- keskkreeka keel
- puhaskreeka keel
- rahvakreeka keel

Viited

1. Heinz F. Wendt. *Das Fischer Lexikon – Sprachen*, Frankfurt am Main 1987, ISBN 3-596-24561-3.
2. Christos Karvounis. Griechisch. – Miloš Okuka (toim), *Lexikon der Sprachen des europäischen Ostens*, Klagenfurt 2002 (PDF; 977 KB (http://www.uni-klu.ac.at/eeo/Griechisch.pdf)).
3. Fritz Schachermeyer. Die vorgriechischen Sprachreste. – *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, kd XII, 1494jj.
4. F. Lochner-Hüttenbach. *Die Pelasger*, Arbeiten aus dem Institut für vergleichende Sprachwissenschaft in Graz, Wien 1960.
5. Martin Bernal. *Black Athena. The Linguistic Evidence,* Rutgers University Press 2006.

Pärit leheküljelt "https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Vanakreeka_keel&oldid=5518537"

Selle lehekülje viimane muutmine: 18:16, 30. detsember 2019.

Tekst on kasutatav vastavalt Creative Commonsi litsentsile "Autorile viitamine + jagamine samadel tingimustel"; sellele võivad lisanduda täiendavad tingimused. Täpsemalt vaata Wikimedia kasutamistingimustest.